

Autorzy poniższej informacji zwracają się do wskazanych na końcu pisma ADRESATÓW z gorącą prośbą o jej rozpatrzenie i wykorzystanie zgodnie z intencją relacjonowanych starań.

STARANIA O BUDOWĘ NA JASNEJ GÓRZE POMNIKA UPAMIĘTNIAJĄCEGO WALKĘ WSCHODNICH OKRĘGÓW ARMII KRAJOWEJ W LATACH 1939–1945 O GRANICĘ II RZECZPOSPOLITEJ I POLSKOŚĆ KRESÓW

Treść: Informacja relacjonuje przebieg starań określonych jej tytułem w latach 2008–2020.

Cele tej informacji są dwa:

- doprowadzić – jeżeli okaże się to możliwe – do pomyślnego końca starania dotychczas niestety nieskuteczne,
- ocalić od zapomnienia wysiłek zainicjowany przez Prezesów pięciu Kresowych Okręgów Armii Krajowej i kontynuowany wytrwale przez 12 lat.

1. Pierwszy etap starań

W 2008 roku Prezesi pięciu Okręgów Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej (ŚZZAK) – tzw. Okręgów „Bez Ziemi”, mianowicie: Wileńskiego – Henryk Szostakowski, Nowogródzkiego – Bolesław Lisowski, Poleskiego – Mirosław Spiechowicz, Wołyńskiego – Tadeusz Wolak i Lwowskiego (obejmującego Okręgi Stanisławowski i Tarnobrzesci) – Jan Sura – postanowili podjąć starania o wzniesienie w Częstochowie, na Jasnej Górze, Pomnika upamiętniającego walkę tych Okręgów o Wschodnią Granicę Polski – wówczas II Rzeczypospolitej. Pismem z dnia 15.12.2008 r. zwrócili się do Kierownika Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych z prośbą o przyjęcie *do akceptującej wiadomości naszej inicjatywy*.

Ten spontanicznie utworzony Komitet Budowy postulowanego pomnika (wraz z współpracownikami) działał w latach 2008–2010 pod przewodnictwem Bolesława Lisowskiego, za zgodą Prezesa Zarządu Głównego ŚZZAK Czesława Cywińskiego. Komitet wierzył we własne siły i przewidywał finansowanie budowy głównie ze składek DARCZYŃCÓW, zarówno firm jak osób prywatnych. W wyniku kilku spotkań z przedstawicielami Klasztoru, głównie Ojcem Golonką – uzyskał ustną zgodę Klasztoru na budowę pomnika.

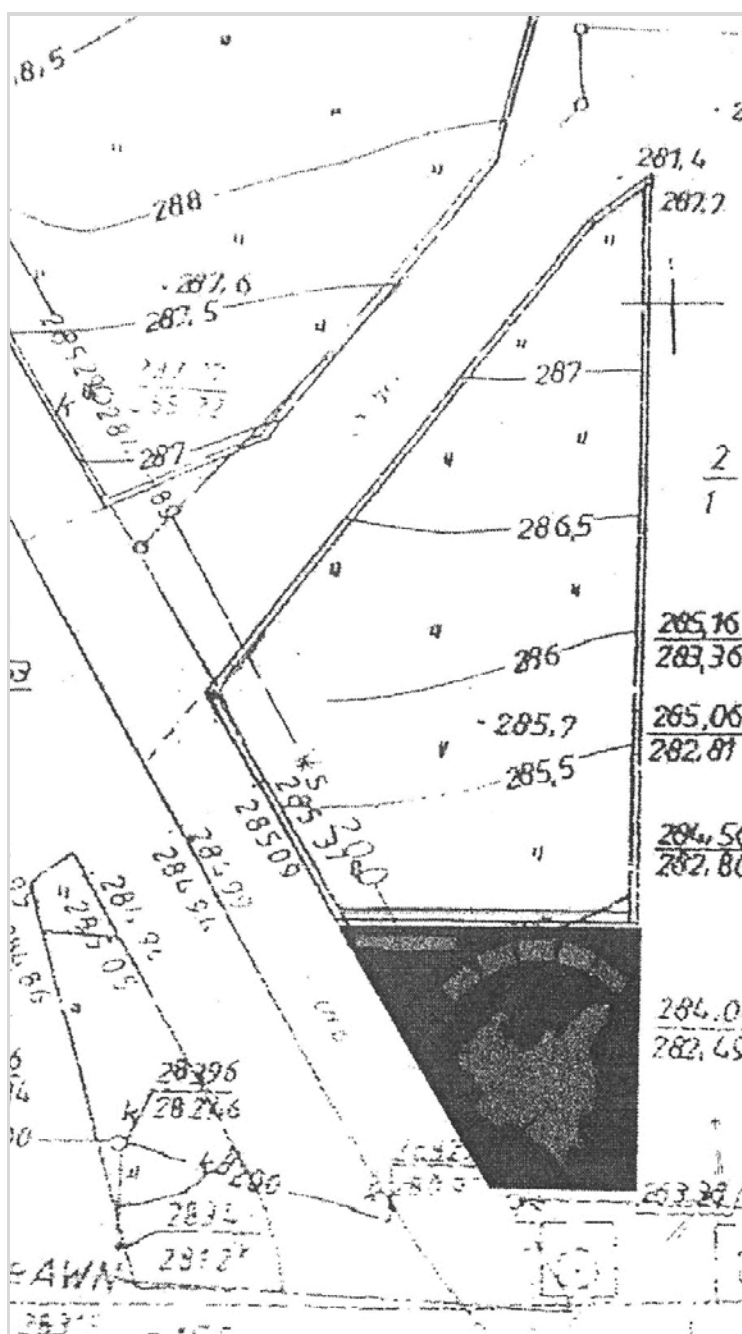
Została też wskazana działka na której miał stanąć pomnik, co nie mogło odbyć się bez zgody ówczesnego Przeora Klasztoru ojca Romana Majewskiego (rys. 1).

Co istotne – uzyskał też deklarację poparcia idei budowy pomnika przez Kierownika Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych – Janusza Krupskiego oraz Sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Andrzeja Przewoźnika.

Bolesław Lisowski („Sławek”) syn Bolesława. Wiodący inicjator budowy na Jasnej Górze omawianego tu pomnika. Fotografia do tego dokumentu została wprowadzona w 2023 r.

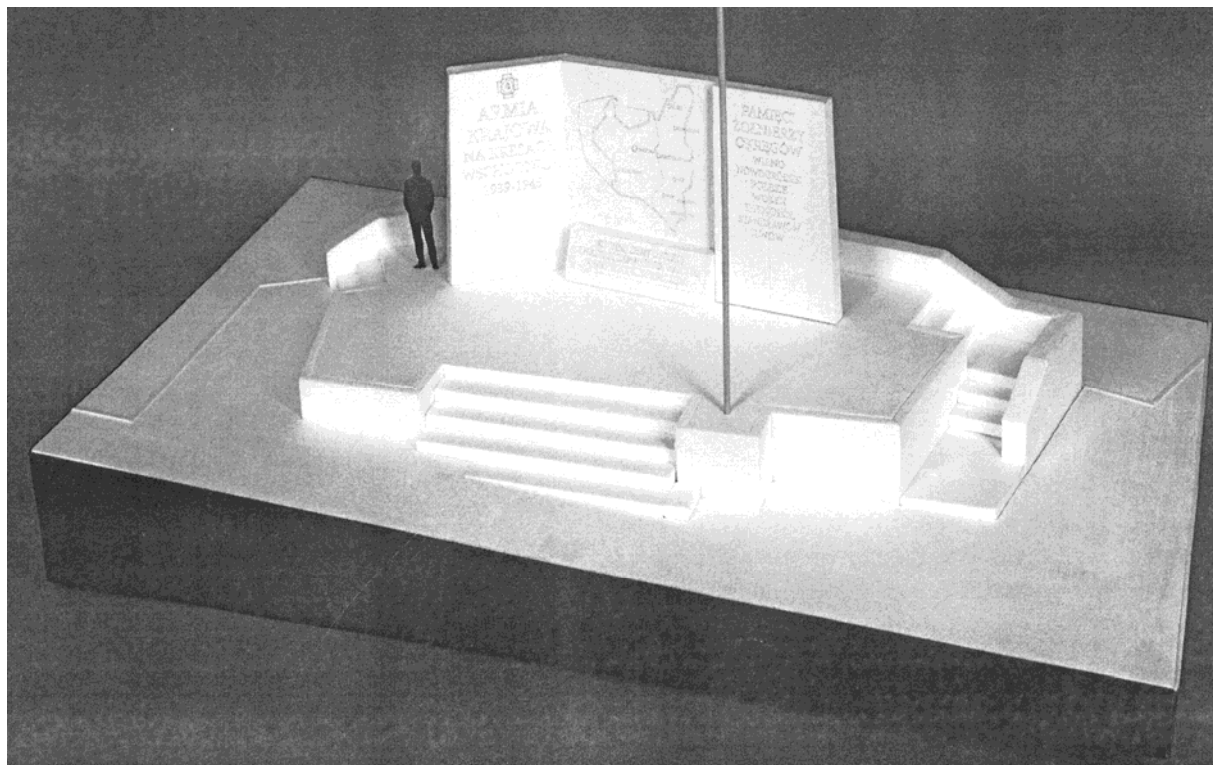
Niestety – katastrofa Smoleńska (10.04.2010 r.) zniweczyła ten wynik podjętych starań. W katastrofie zginęli obydwaj wymienieni decydenci szczebla Rządowego zanim ich akceptacja idei budowy pomnika została sformalizowana. Krótko przed katastrofą (29.01.2010 r.) zmarł również Prezes Nowogródzkiego Okręgu ŚZZAK: Bolesław Lisowski – bardzo zaangażowany w realizację podjętych starań. W zespole pięciu Prezesów inicjujących budowę pomnika, miejsce Bolesława Lisowskiego zajął nowy Prezes Nowogródzkiego Okręgu ŚZZAK – dr Kazimierz Krajewski i do prac włączył się ochotniczo brat zmarłego – Kombatant 77 pp AK na Nowogródzczyźnie, prof. Andrzej Lisowski. Bliska współpraca została też nawiązana z nowym Prezesem Zarządu Głównego ŚZZAK – Stanisławem Oleksiakiem (poprzedni zginął w Katastrofie Smoleńskiej).

Rys. 1. Lokalizacja Pomnika postulowanego przez Kresowe Okręgi ŚZZAK – wskazana przez Władze Klasztoru na Jasnej Górze

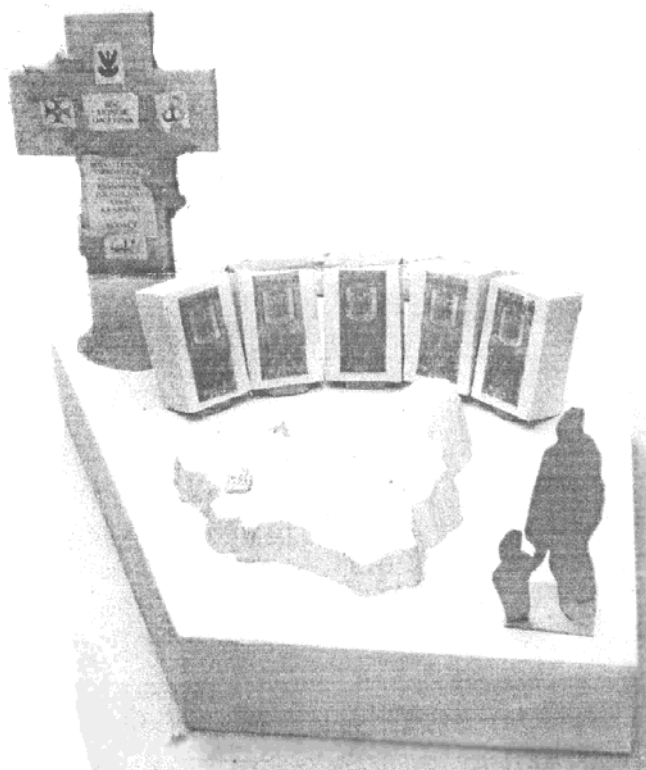
W tak zmienionej sytuacji Kierownictwo ŚZŻAK uznało, że sprawą zasadniczą w kontynuowanych staraniach jest uzyskanie formalnej zgody Władz Klasztoru na postulowaną budowę – bez której nie może być powołany Komitet Budowy Pomnika i nie mogą być prowadzone starania o poparcie tej budowy przez odpowiednich decydentów Rządu RP.

We wrześniu 2010 r. architekt Janusz Cierpiński przekazał do wykorzystania w rozmowach z Klasztorem – pierwszą fachowo przygotowaną „WSTĘPNĄ KONCEPCJĘ POMNIKA PAMIĘCI ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ WALCZĄCYCH NA KRESACH WSCHODNICH RZECZPOSPOLITEJ W LATACH 1939-1945” (tak go nazwał – rys. 2) Projekt został przez Klasztor określony jako „zbyt monumentalny” (zasłaniający widok na kościół?) został więc wycofany. Jego elementy: mapa II Rzeczypospolitej z zaznaczeniem Kresowych Okręgów AK oraz tablice upamiętniające te Okręgi – postulowane już we wcześniejszych dyskusjach przez środowiska kombatanatów – są oczywiście powtarzane w następnych projektach.

Rys. 2. Zdjęcie makiety zaczerpnięte z obszernego projektu pomnika na Jasnej Górze, opracowanego przez architekta Janusza Cierpińskiego

Kolejny koncepcyjny projekt pomnika uwzględniający zastrzeżenia Klasztoru oraz inicjalne propozycje Prezesów pięciu Okręgów AK „Bez Ziemi” (Krzyż z hasłem „Bóg, Honor, Ojczyzna”, „Kotwica” Polskiej Walczącej i Krzyż Virtuti Militari”) – został opracowany na zlecenie A. Lisowskiego przez artystę – plastyka Marka Kossa. Projekt ten został przesłany Przeorowi Klasztoru Wielebnemu Ojcu Romanowi Majewskiemu pismem z dnia 16.08.2011 r. – podpisanym przez Prezesa Zarządu Głównego ŚZŻAK Stanisława Oleksiuka. Niezależnie od pisma i dokumentacji – Klasztorowi została przekazana dokładna makieta postulowanego pomnika (rys. 3).

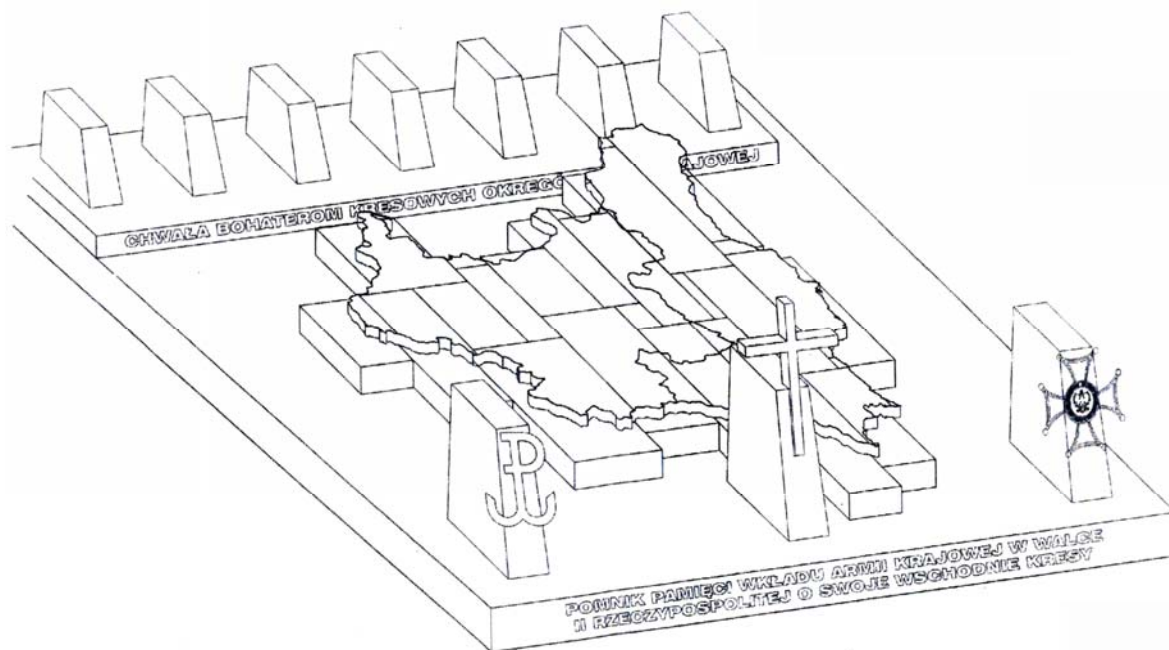

Rys. 3. Zdjęcie makiety pomnika opracowanej przez artystę – plastyka Marka Kossa

Oczekiwania Światowego Związku charakteryzuje następujący cytat kończący wysłane pismo. „(...) Zwracamy się do przewielebnego Ojca Przeora i Władz Klasztoru – z gorącą prośbą o wyrażenie zgody na wzniesienie na Jasnej Górze scharakteryzowanego wyżej pomnika. Prosimy o pomoc i wsparcie tej inicjatywy. Ten pomnik jest potrzebny żołnierzom AK, którzy padli w walce o POLSKOŚĆ KRESÓW i CAŁOŚĆ GRANIC II RZECZPOSPOLITEJ. Jest potrzebny ich żyjącym kolegom i wszystkim Polakom – zwłaszcza tym, którzy przyjdą po nas! Jest też potrzebny Jasnej Górze, która jak podkreśliliśmy na wstępie – jest SERCEM NASZEJ WIARY I PATRIOTYZMU! (...)”.

Pięć następnych lat (do roku 2016), w których coraz szczuplejsze środowisko kombatanatów „zarażonych” ideą budowy Pomnika na Jasnej Górze usiłowało realizować tą ideę – to nie był czas sukcesów. Były z uporem powtarzane, nieskuteczne wystąpienia do Władz Klasztoru o formalną zgodę na budowę Pomnika. Przyczyna jej braku nie była i nie jest znana. Ojciec Czesław – gdy przyjmował makietę drugiej wersji pomnika – zauważył, że we Władzach Klasztoru są osoby, które obawiają się, że jedna zgoda na budowę pomnika świeckiego wywoła całą falę podobnych wystąpień (wśród Kombatanatów przeważa pogląd, że Klasztor czeka na wystąpienie Władz Państwa).

Były też próby podejmowane (na zlecenie A. Lisowskiego) przez dwóch artystów – aby koncepcyjny projekt pomnika przybliżyć do wersji realizacyjnej (jedna z nich – rys. 4 – druga była nieudana). Została również przeprowadzona jałowa wymiana poglądów z rozmówcą wskazanym Prezesowi SZŻAK przez Klasztor, który usiłował kwestionować celowość budowy Pomnika. Usiłowano zainteresować budową Pomnika Społeczną Fundację Pamięci Narodu Polskiego jako „partnera” wspierającego prowadzone starania.

Rys. 4. Widok pomnika w wersji z rys. 3 opracowanej przez artystę rzeźbiarza Dariusza Kowalskiego

Wszystkie tylko częściowo przypomniane wyżej usiłowania aby uzyskać od Władz Klasztoru formalną zgodę na budowę postulowanego Pomnika – co zdaniem ZG ŚZZAK umożliwiło by powołanie KOMITETU BUDOWY POMNIKA – okazały się bezowocne.

2. Drugi etap starań o budowę pomnika AK na Jasnej Górze

Rok 2016 przyniósł wyraźniejsze (od wcześniejszych) zmiany w polityce historycznej Rządu. Walce, którą Armia Krajowa toczyła w latach 1939–1945 o wschodnią granicę II Rzeczypospolitej zaczęło się mówić *prawdziwiej* – z mniejszą obawą o wywołanie niezadowolenia *Putinowskiej* Rosji. We wskazanym 2016 r. – na spotkaniu u Prezesa Zarządu Głównego ŚZZAK – Profesora Leszka Żukowskiego – z udziałem Prezesa Nowogródzkiego Okręgu ŚZZAK dr. Kazimierza Krajewskiego, Kapelana ŚZZAK księdza prałata Janusza Bąka oraz prof. Andrzeja Lisowskiego – był omawiany impas występujący w staraniach o budowę Pomnika AK na Jasnej Górze. Ksiądz Kapelan podjął się wówczas wykorzystać *swoje możliwości* aby poprawić sytuację. Zrobił to skutecznie. W czasie wizyty w Klasztorze wskazanych uczestników wspomnianego spotkania u Prezesa ŚZZAK – Ojciec Stanisław, upoważniony przez Przeora do prowadzenia rozmów, potwierdził zainteresowanie Klasztoru budową Pomnika na wskazanej już przez Klasztor działce – uprzedził jednak, że ostateczną decyzję podejmie Przeor, który jest aktualnie zajęty innymi problemami Klasztoru.

Znów *powiało optymizmem* – ale impas trwał nadal. Pismem z 17 lutego 2017 r. prof. Lisowski zwrócił się do Prezesa Zarządu Głównego ŚZZAK z wnioskiem – przedyskutowanym z pozostałymi członkami naszej ostatniej delegacji do Częstochowy – o zmianę dotychczasowego sposobu starań o budowę postulowanego pomnika na Jasnej Górze. Zaproponował powołanie przez Zarząd Główny ŚZZAK – bez oczekiwania na formalną zgodę Klasztoru – kompetentnego KOMITETU BUDOWY POMNIKA –

kierującego realizacją całego przedsięwzięcia w tym: zorganizowanie potrzebnych funduszy, uzyskanie poparcia Władz, przygotowanie projektów wykonawczych i realizację budowy.

Zaproponował też skład KOMITETU i zapewnienie mu niezbędnej profesjonalnej obsługi wykonawczej – odpowiednio opłacanej. W zaproponowanym układzie organizacyjnym zatrudniony fachowiec przejąłby całą DZIAŁALNOŚĆ wykonawczą a Komitet sprawowałby jedynie funkcje KIEROWNICZE i KONTROLNE. Równocześnie deklarował przekazanie powołanemu Komitetowi kwoty 100.000 zł z prywatnej kasy darczyńców – na *rozruch* prac.

Niestety Zarząd Główny nie podjął proponowanej decyzji – Komitet Budowy Pomnika nie został powołany a Prezes ZG ŚZŻAK przyczyny odmowy nie wyjaśnił. Można tylko domyślać się, że bał się odpowiedzialności. Przygotowana darowizna okazała się nie potrzebna.

W październiku 2017 r. – w związku ze zbliżającą się setną rocznicą odzyskania Niepodległości – Prezes ŚZŻAK zgodził się na wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z prośbą o włączenie budowy postulowanego POMNIKA KRESOWYCH OKRĘGÓW ARMII KRAJOWEJ do programu obchodów tej rocznicy. Ponieważ Ministerstwo zignorowało tę prośbę – 12 kwietnia 2018 r. wystąpienie to zostało wysłane do Prezydenta RP Andrzeja Dudy (z kopią do zainteresowanych). Obydwa wystąpienia podpisali: Prezes Światowego Związku Żołnierzy AK Profesor Leszek Żukowski; Kapelan ŚZŻAK Ksiądz Janusz Bąk; Prezes Nowogródzkiego Okręgu AK upoważniony do reprezentowania w tym wystąpieniu także innych Okręgów „Bez Ziemi” dr Kazimierz Krajewski; Kombatant 77 Pułku Armii Krajowej Profesor Andrzej Lisowski.

Adresaci tego wystąpienia zostali krótko poinformowani o przebiegu dotychczasowych (już dziesięcioletnich) starań. Do pisma zostały załączone rysunki ilustrujące przygotowane koncepcyjne projekty pomnika (rys. 2, 3 i 4) oraz jego lokalizację (rys. 1). W załączniku otrzymali też informację o szczegółach pomnika, który był w środowisku Kombatantów Kresowych Okręgów AK – najpowszechniej akceptowany (rys. 3). Przekazane istotne informacje są podane nieco dalej w tym tekście – mianowicie tekście WNIOSKU skierowanego później do IPN.

Wystąpienie do pana Prezydenta kończyło się następującym tekstem: „(...) *Jeżeli Pan Prezydent uzna, że przedstawione przedsięwzięcie nie zasługuje na Jego protektorat i postulowane poparcie – podpisany Zespół będzie musiał uznać swoją przegraną. Czy w przyszłości pomnik będzie miał jeszcze szansę realizacji – można wątpić. Pozostajemy z głębokim Szacunkiem i nadzieją na pozytywną decyzję Pana Prezydenta (...)*”.

Niepowodzenie zrelacjonowanej akcji prowadzonej w 2017 roku – wywołało przekonanie, że sprawę postulowanego pomnika na Jasnej Górze trzeba szerzej uzasadnić, nagłośnić i zainteresować nią Władze RP odpowiedzialne za politykę historyczną państwa. W roku 2019 prof. A. Lisowski przygotował obszerne wystąpienie (18 stron) pt.: WALKA O WSCHODNIĄ GRANICĘ II RZECZPOSPOLITEJ WCIAŻ OCZEKUJE NA GODNE UPAMIĘTNIE. Myślą przewodnią tego wystąpienia było *wpisanie* walk toczonych przez Armię Krajową o Wschodnie Kresy II Rzeczypospolitej w ciąg analogicznych walk toczonych o Śląsk i Wielkopolskę, które zostały upamiętnione – natomiast walka o Kresy wciąż oczekuje na godne upamiętnienie.

Prezesowi Zarządu Głównego ŚZŻAK prof. Leszkowi Żukowskiemu zaproponował aby zgodził się opublikować to wystąpienie w Biuletynie Informacyjnym i aby wysłać je do prominentnych adresatów z Jego podpisem i z podpisami trzyosobowego Zespołu reprezentującego Środowisko Kombatantów Kresowych Okręgów Armii Krajowej. Zgody nie było co Prezes Żukowski w piśmie z dn. 4.02.2020 r. skierowanym do prof. A. Lisowskiego potwierdził następującym zwrotem: „(...) Nie obiecywałem Panu opublikowania pana listu w naszym Biuletynie Informacyjnym. Zgodziłem się natomiast na wysłanie przez pana, z pana podpisem tego listu do Adresatów których Pan wymienił”.

Cytowane pismo kończyło się następującą deklaracją Prezesa: „(...) Wobec braku zainteresowania ze strony Zakonu w Częstochowie, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej nie będzie nadal firmował pism w sprawie pomnika (...)” Ponieważ to stanowisko zostało prof. A. Lisowskiemu przekazane ustnie już w grudniu 2019 r. – a pisma kierowane do niego w roku następnym (4.02.2020 i 20.02.2020) jedynie (na jego prośbę) je wyjaśniały i potwierdzały wcześniejsze decyzje – przygotowane wystąpienie profesor podpisał sam i wysłał 30.12.2019 r.

3. Ostatni etap starań o budowę pomnika na Jasnej Górze

Reakcja decydentów do których zostało wysłane omówione wystąpienie (z kopią do ZG ŚZŻAK i do Klasztoru) – była pozytywna ze wskazówkami do dalszych działań. Oto podstawowa treść przekazu otrzymanego od głównych decydentów.

- Dyrektor Biura Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Kancelarii Prezydenta RP – w piśmie z 13.04.2020 r. – jednoznacznie poparła ideę budowy tego upamiętnienia. Zwróciła uwagę na konieczność wyjaśnienia sprawy własności działki wskazanej przez Klasztor Paulinów. Ta uwaga *zaowocowała* wyjaśnieniem, że działka jest własnością Klasztoru.
- Dyrektor Departamentu Dziedzictwa Kulturowego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – w swym piśmie z 19.03.2020 r. – przekazał następujący tekst: „(...) pragnę złożyć na Pana ręce podziękowania dla wszystkich zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia związanego z tak ważną dla naszego kraju kartą polskiej historii (...)”. Departament zwrócił uwagę na konieczność uzyskania zgody właściciela terenu oraz opinii Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej. Co istotne Departament poinformował, że Ministerstwo „(...) udzieli finansowej pomocy w realizacji inicjatyw związanych ze wznoszeniem upamiętnień i serdecznie zaprosił (...) do wzięcia w przyszłym roku udziału w naborze wniosków o dofinansowanie swej inicjatywy.
- Dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Instytutu Pamięci Narodowej – pismem z 31.03.2020 r. – zwrócił uwagę na ustawowy obowiązek wystąpienia do tego Biura z wnioskiem „(...) o zaopiniowanie pod względem historycznym projektu pomnika (...)”. Dyrektor zwrócił też uwagę, że ŚZŻAK powinien podjąć ostateczną decyzję czy „(...) będzie podejmował dalsze starania związane ze wzniesieniem pomnika i czy podejmie się roli głównego inwestora (...)”. Podkreślił też, że „(...) tak ważne upamiętnienie mogło by zostać wzniesione w stolicy Polski (...)”.

Wskazana wyżej decyzja Prezesa ZG ŚZŻAK prof. dr hab. Leszka Żukowskiego i pozytywna reakcja głównych adresatów wskazanego wystąpienia z dnia 30.12.2019 r. – znamienna nie tylko akceptacją idei postulowanego pomnika ale też szeregiem znaczących wskazówek wykonawczych – utworzyła nową sytuację. Dalsze starania postanowiliśmy prowadzić jako Zespół reprezentujący Środowisko Kombatantów Kresowych Okręgów Armii Krajowej (w skrócie: Zespół). Korespondencję podpisywaliśmy tak jak tą informację.

Korespondencję, którą prowadził Zespół – obsługiwał prof. Lisowski z pomocą mgr. inż. Krzysztofa Gralikowskiego.

Kopie pism przesyłaliśmy do zainteresowanych decydentów, ZG ŚZŻ AK oraz Klasztoru na Jasnej Górze.

Aby lepiej rozpoznać postępowanie, którym moglibyśmy doprowadzić już opracowany PROJEKT KONCEPCYJNY postulowanego pomnika na Jasnej Górze – 22.04.2020 r. – wysłaliśmy do IPN, Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa – WNIOSEK – o zaopiniowanie tego projektu. We WNIOSKU zamieściliśmy pokazane wcześniej rys. 1 i 3 wraz z opisem:

Główne części wnioskowanego POMNIKA charakteryzujemy następująco: „(...)

1. Płyta fundamentowa pomnika określająca jego powierzchnię i niwelująca nachylenie terenu. Na froncie płyty (krótki bok od ulicy) wyraźny napis określający nazwę pomnika: *POMNIK UPAMIĘTNIAJĄCY UDZIAŁ ARMII KRAJOWEJ W WALCE II RZECZPOSPOLITEJ O SWOJE WSCHODNIE GRANICE I POLSKOŚĆ KRESÓW.*
Pomnik jest otwarty – łatwo dostępny dla zainteresowanych szczegółami – poprzez wejście na płytę z jego lewej i prawej strony.
2. Mapa II Rzeczypospolitej, o odpowiednio dużych rozmiarach wykonana z granitu (ewentualnie marmuru) z zaznaczeniem granic II Rzeczypospolitej oraz obszaru poszczególnych Okręgów Armii Krajowej na wschód od aktualnej granicy III RP. Na mapie powinny być naniesione główne rzeki i miasta oraz granice Generalnej Guberni, żeby mapa kojarzyła się wyraźnie z rzeczywistością i okresem wojny 1939–1945.
3. Cokół (otaczający mapę od jej północnej strony) na którym są ustawione duże tablice (*pomnikowe*) upamiętniające walkę poszczególnych Okręgów AK. Gdyby okazało się, że w wyniku badań postulowanych niżej w punkcie 4 – Okręgi Tarnobrzeski i Stanisławski powinny być upamiętnione wspólnie z Okręgiem Lwowskim – wówczas liczba tablic uległaby zmniejszeniu z 7 do 5. Na cokole powyżej mapy powinien być umieszczony wyraźny napis: *CHWAŁA BOHATEROM KRESOWYCH OKRĘGÓW ARMII KRAJOWEJ Z LAT WOJNY 1939–1945.* Cokół i ulokowane na nim tablice z granitu lub marmuru powinny być „zwieńczone” znakiem (rzeźbą) Kotwicy Polski Walczącej i krzyża *Virtutti Militari*.
4. Tablice upamiętniające walkę Okręgów AK mają przekazywać informacje edukacyjne zarówno na ich froncie jak i „rewersie”. Treść tablic powinna być określona specjalnym badaniem przeprowadzonym przez znawców problematyki walk prowadzonych przez AK na Kresach – z IPN i środowiska kombatantów.
 - a) *Front tablic:*
 - *nazwa Okręgu, kryptonim i stolica,*
 - *nazwiska i pseudonimy dowódców,*
 - *przedwojenny symbol (herb) województwa.*

b) *Rewers tablic:*

- *liczba ludności województwa i % ludności polskiej,*
- *liczba zaprzysiężonych członków AK podczas operacji „Burza”,*
- *liczba żołnierzy pod bronią w operacji „Burza”,*
- *straty Okręgu (województwa) w latach 1939–1945:*
 - *zabitych,*
 - *zesłanych na Sybir,*
 - *wywiezionych przez Niemców do obozów i na roboty (...)*

5. Monumentalny Krzyż z napisem: Bóg, Honor, Ojczyzna. Na podstawie Krzyża mogą być umieszczone *dotatkowe* upamiętnienia np. Operacja „Ostra Brama” i walki Wołyńskiej dywizji AK.

Prace nad projektem wykonawczym mogą wprowadzić w PROJEKCIE KONCEPCYJNYM jakieś korekty, ale **nie mogą zmienić jego edukacyjnej charakterystyki upamiętniającej historyczne fakty (...)**.

W uzasadnieniu WNIOSKU wyjaśniliśmy, że wciąż nie jest rozstrzygnięta kwestia kto będzie głównym inwestorem pomnika i prosiliśmy IPN o pomoc w tej sprawie.

Pismem z dnia 3 lipca 2020 roku Biuro IPN poinformowało Zespół, że „(...) ewentualne włączenie się Instytutu Pamięci Narodowej w dzieło budowy pomnika, musi zostać poprzedzone uzgodnieniem: 1) ostatecznej formy pomnika wraz ze znajdującymi się na nim napisami i symbolami, 2) strony formalnej budowy pomnika (...)”. W zakończeniu pisma Instytut prosił o sprecyzowanie informacji czy ŚZŻ AK podejmie się roli inwestora i zgłosił nawet gotowość częściowego finansowania budowy pomnika – ale nie pomógł Zespołowi podpisanemu pod WNIOSKIEM w znalezieniu odpowiedniego *inwestora*.

Zespół – pismem z dnia 23.07.2020 – podziękował za rozpatrzenie Wniosku i propozycję dalszej współpracy. Godził się na przedyskutowanie treści napisów umieszczonych na pomniku. Nie godził się jednak aby na tablicach poszczególnych Okręgów – informacje o faktach historycznych zastąpić „(...) napisami pokrótce charakteryzującymi specyfikę każdego z Okręgów ... ułożonymi przez pracownika Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa (...)”.

W zakończeniu swej odpowiedzi na wskazane pismo IPN – Zespół zgodził się, że sprawą najważniejszą jest opracowanie projektu wykonawczego postulowanego pomnika oraz jego kosztorysu. Zespół zaproponował aby wykonania tego zadania podjęło się Biuro IPN (z oferowanym finansowym *wsparciem* realizatorów) – ale propozycja ta nie została przyjęta.

W końcowej części pisma Zespół omówił sprawę finansowania budowy pomnika oraz sporządzenia jego kosztorysu – zachęcając Biuro do włączenia się do tych prac.

W odpowiedzi na to pismo we wrześniu 2020 (data nieczytelna) – IPN wyraźnie zmienił stanowisko. Zastępca Dyrektora Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa – odpowiedziała, że Biuro popiera upamiętnienie działalności znacznie szerszej niż obrona granic II Rzeczypospolitej i polskość Kresów (tj. obejmujące również działania prowadzone po 1945 r.). Poinformowała też, że ze względu na brak „(...) pełnej dokumentacji pomnika wraz z kosztorysem inwestorskim oraz zgody właściciela terenu na którym ma być umiejscowiony ..., z przyczyn formalnych – IPN nie może obecnie *włączyć się* w państwa inicjatywę (...)”.

W tej sytuacji Zespół – aby przerwać stan permanentnej bezradności postanowił podjąć próbę namówienia Prezydenta miasta Częstochowa do podjęcia *rolu inwestora*, który powołując odpowiedniego fachowca, przy pomocy Komitetu Budowy reprezentującego Środowisko Wschodnich Okręgów Armii Krajowej – poprowadziłby budowę postulowanego pomnika.

W obszernym piśmie Zespołu z dnia 12.11.2020 r. – przekonywaliśmy Pana Prezydenta do podjęcia tego obowiązku. Wskazywaliśmy również na korzyści, które pomnik wzniesiony na Jasnej Górze przyniósł by miastu Częstochowa.

Niestety – wystąpienia to nie było skuteczne. Wydział Kultury, Promocji i Sportu – pismem z dnia 1.12.2020 r. poinformował, że ze względów formalnych nie może przyjąć propozycji Zespołu. Pismo kończyło się następująco „(...) Wyrażamy nadzieję, że uda się Państwu pokonać ten etap sformalizowania inicjatywy. Ze swej strony deklarujemy pomoc w załatwieniu każdej urzędowej sprawy wynikającej z procedury budowy Pomnika (...)”.

Zespół – nie zrażony odmową – pismem z dnia 16.12.2020 r. jeszcze raz próbował namówić Prezydenta i Władze Miasta Częstochowa do podjęcia obowiązku inwestora i do budowy pomnika. Była to próba ostatnia.

Ponieważ nie udało się pokonać zasadniczej przeszkody, którą była niemożność znalezienia podmiotu pełniącego funkcję inwestora budowy pomnika – wraz z wiodącym Komitetem Organizacyjnym – Zespół postanowił zakończyć prowadzone starania. Równocześnie postanowił opracować tą informację i przekazać ją tym organizacjom, które są – lub powinny być – zainteresowane upamiętnieniem walk toczonych przez Armię Krajową o Wschodnią granicę II Rzeczypospolitej i polskość Kresów.

Aby tym, którzy zechcą ponownie podjąć starania o budowę postulowanego pomnika – ułatwić to zadanie – Zespół przekazuje następujące rady (wskazówki) wynikające z dotychczasowych doświadczeń.

1. Projekt koncepcyjny pomnika przekazany w roku 2020 do zaakceptowania przez IPN – jest wynikiem dyskusji rozpoczętej w roku 2008 w gronie Prezesów i środowisk pięciu Kresowych Okręgów Armii Krajowej – inicjujących wzniesienie tego pomnika. Jest to projekt, który trafnie realizuje intencje inicjatorów aby pomnik spełniał funkcje edukacyjne dla przyszłych pokoleń – upamiętniając możliwie najpełniej fakty historyczne. Pomnik nie powinien upamiętniać walk prowadzonych po 1945 r. co w swym ostatnim piśmie wnioskował IPN – bo w tym czasie przebieg wschodniej granicy był już zdecydowany a Armia Krajowa rozwiązana. Ten następny okres zasługuje na odrębne upamiętnienie wraz z oporem przeciw sowieckiemu zniewoleniu wszystkich Polaków.

2. Kluczem do powodzenia starań o wzniesienie postulowanego pomnika jest powołanie Komitetu Budowy reprezentującego Środowisko Kresowych Kombatantów. Także równoczesne zapewnienie mu fachowej obsługi WYKONAWCZEJ zobowiązanej do zapewnienia potrzebnych funduszy i uzgodnień realizacyjnych oraz zorganizowania prac nad projektem wykonawczym i jego realizacją.

3. Chociaż Zarząd Główny ŚZZAK wykazał w dotychczasowych staraniach niedostateczną wolę realizacji postulowanego pomnika – należy dążyć do zmiany tej sytuacji. To ta kombatantka organizacja powinna doprowadzić do realizacji budowy pomnika. Dotychczasową niezdolność Zarządu Głównego ŚZZAK do powołania skutecznego

KOMITETU BUDOWY omawianego pomnika – należy uznać za fatalny incydent. Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej jest najwłaściwszą organizacją, która powinna zrealizować ideę pomnika kreowaną w roku 2008.

<p>Prof. Andrzej Lisowski Kombatant 77 pp AK (kgralikowski@gig.eu)</p>	<p>dr K. Krajewski Prezes Wileńsko-Nowogrodzkiego Okręgu AK, upoważniony do występowania w imieniu pozostałych Okręgów Kresowych (kazimierz.krajewski@ipn.gov.pl)</p>	<p>Ksiądz Janusz Bąk Prawa, Kapelan ŚZŻ AK (ordynariat_polowy@caritas.pl)</p>
--	---	---

Adresaci:

- 1) Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Biuro Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dyrektor (listy[at]prezydent.pl)
- 2) Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (esp@mkidn.gov.pl)
- 3) Instytut Pamięci Narodowej. Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa Dyrektor (buwim@ipn.gov.pl)
- 4) Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny (biuro@armiakrajowa.org.pl).
- 5) Jego Przewielebność Przeor Klasztoru OO. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie (furta@jasnagora.pl).

Otrzymują:

- 6) Prezydent Miasta Częstochowa (kp@czestochowa.um.gov.pl).
- 7) Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik ŚZŻAK (biuletyn.ak@wp.pl).
- 8) a/a podpisanych

Uwaga!

Powyższa treść „Starań...” – z pominięciem adresatów została opublikowana w Internecie na stronie Tygodnika Solidarność (Tysol.pl) – z następującym wprowadzeniem: **Starania zrelacjonowane poniższym tekstem zasługują – zdaniem autorów – na uwagę szerszej opinii społecznej i na wsparcie.**